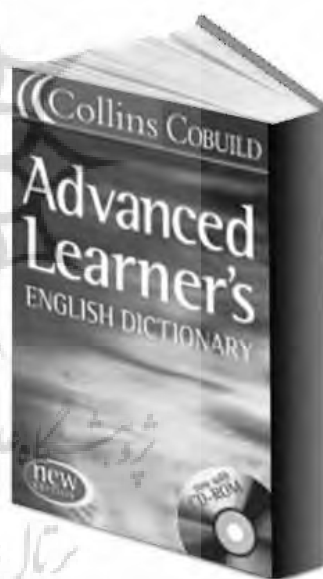

نسل نوین واژه‌نامه‌ها

● محمد سمیعی

نیست یا بعنوان سایه‌ای از واقعیت یا حتی سازنده واقعیت و فراتر از واقعیت، جان تازه‌ای را در مطالعات زبان‌شناسی دمید. از دهه هفتاد میلادی که استفاده از رایانه در رشته‌های مختلف رایج شد و حجم، سرعت و دقت رایانه بسیاری از ناممکن‌ها را ممکن ساخت، زبان‌شناسی هم توانست مفاهیم جدیدی را تجربه کند. پیکره زبان (Corpus) که مادر این دست از مطالعات جدید است، توسط رایانه‌ها برای نخستین بار در زبان انگلیسی ساخته شد و توانست زبان‌شناسی جدید را دگرگون سازد. تولید اطلاعات به صورت دیجیتال، انبوه کتاب‌ها، نشریات، سایت‌های اینترنتی شامل وبلاگ‌ها، اتاق‌های گفت‌وگو (Chat Rooms) و مجالس اینترنتی (Forums) گنجینه زبان را غنی‌تر کردند و تولید بیشتر اطلاعات در عرصه دیجیتال، راه را برای تحلیل‌های متفاوت باز کرد. در همین راستا رشته‌های متفاوتی با عناوین داده‌کاوی (Data Mining) متن‌کاوی (Text Mining) و وب‌کاوی (Web Mining) رایج شدند و در کنار روش‌های پیشین که اکنون با فناوری نوین تقویت شده بودند، مانند تحلیل محتوا (Content Analysis) توانستند به پژوهش‌ها در رشته‌های مختلف علوم انسانی جان تازه‌ای بدمند و به نظر می‌رسد که در آینده محور اصلی روش‌های پژوهشی قرار بگیرند. پایگاه‌های بزرگ و مهم اینترنتی مانند گوگل که بزرگ‌ترین حجم تبادل اطلاعات از مجرای آنان صورت می‌پذیرد و عمدتاً در خاک آمریکا و تحت سیطره سیاسی آن کشور قرار گرفته‌اند، مهم‌ترین و بی‌سابقه‌ترین اطلاعات تاریخ بشر را در دست گرفته‌اند. سرمایه‌گذاری وسیعی که گوگل در ساخت ابزارهایی مانند Gmail با اختصاص بیش از ۲ گیگابایت بصورت رایگان! و ابزار دوست‌یابی اورکات، آن هم بصورت رایگان و ده‌ها ابزار مشابه داشته است، بیم‌هایی را تقویت می‌کند که ابرقدرت سیاسی جهان با قدرتی مضاعف، همچنان موقعیت خود را در دنیای دیجیتال هم حفظ خواهد کرد.

- Collins Cobuild English Dictionary for Advanced Learners, Harper Collins Publishers, 1987, 1995, 2001, 2003, 2006.

درآمد

در قرن بیستم «زبان» شأن و منزلت تازه‌ای یافت. مباحث نو در میان فلاسفه تحلیلی، بین فلاسفه اصحاب حلقه وین، در آثار ویتگنشتاین، در تحلیل‌های گفتمان فوکو و به طور خلاصه طیف وسیعی از ارزش‌گذاری‌های متفاوت روی زبان و ساختار آن، بعنوان ابزاری که گریزی از استفاده از آن

سرمایه‌گذاری وسیعی که گوگل در ساخت ابزارهایی مانند Gmail با اختصاص بیش از ۲ گیگابایت بصورت رایگان! و ابزار دوست‌یابی اورکات، آن هم بصورت رایگان و ده‌ها ابزار مشابه داشته است، بیم‌هایی را تقویت می‌کند که ابز قدرت سیاسی جهان با قدرتی مضاعف، همچنان موقعیت خود را در دنیای دیجیتال حفظ خواهد کرد

پیکره چیست؟

پیکره مجموعه‌ای است از داده‌های زبان‌شناسی اعم از گفتاری و نوشتاری که بعنوان نقطه آغاز توصیف‌های زبان‌شناسی و یا بعنوان ابزاری برای سنجش فرضیه‌های دربارهٔ زبان، مورد استفاده قرار می‌گیرد.^۱ طبق تعریفی دیگر پیکره عبارت‌است از مجموعه‌ای از پدیده‌های واقعی زبانی که برای شکل دادن بنیان و خصوصیات یک زبان مورد استفاده قرار می‌گیرد.^۲ انتشارات کالینز با همکاری دانشگاه بیرمنگهام، یکی از پیشگامان ساخت پیکرهٔ زبان انگلیسی بوده‌اند که از سال ۱۹۹۱ با عنوان بانک زبان انگلیسی (The Bank of English®) فعالیت خود را آغاز کرده است. این بانک، مجموعه‌ای است از زبان انگلیسی جدید که روی رایانه نگهداری و برای تحلیل‌های واژگانی، معنایی و دستوری مورد استفاده قرار می‌گیرد.^۳ این بانک که همواره در حال گسترش است اکنون شامل ۵۲۴ میلیون واژهٔ انگلیسی است و شامل مواد مختلف نوشتاری مانند کتاب‌ها، نشریات، بروشورها، گزارش‌ها، وب‌سایت‌ها و مواد گفتاری مانند رادیو و تلویزیون، جلسات، مصاحبه‌ها و گفت‌وگوها می‌شود. این بانک اکنون بصورت رایگان به پژوهشگران و علاقه‌مندان ارائهٔ خدمات می‌کند.^۴

نمونهٔ دیگری از پیکرهٔ زبان انگلیسی، پیکرهٔ ملی زبان انگلیسی با عنوان (British National Corpus) یا به‌طور خلاصه (BNC) است. این پیکره شامل ۱۰۰ میلیون واژه از نمونه‌های برگزیدهٔ گفتاری و نوشتاری زبان روز انگلیسی است.

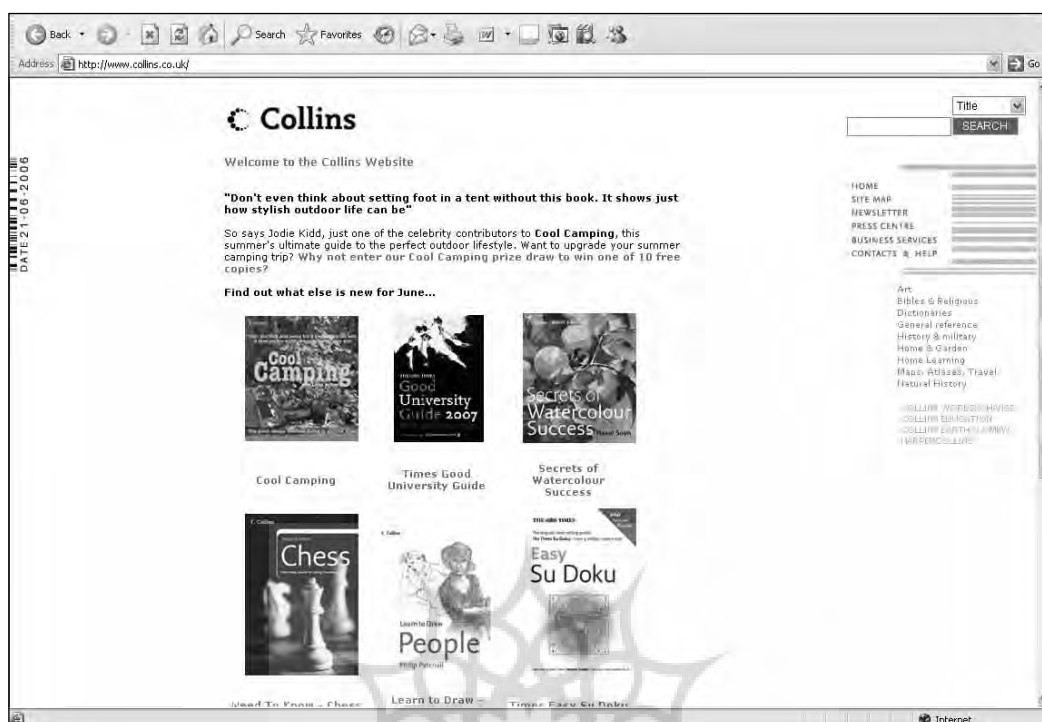
پیکره و واژه‌نامه

اطلاعاتی که از پیکره استخراج می‌شود تقریباً تمام جنبه‌های مفید یک واژه‌نامه را تقویت می‌کند. بعنوان نمونه اینکه واژهٔ «different» با چه حرف اضافه‌ای به کار می‌رود مثلاً بصورت «different from» بکار رود یا می‌توان گفت «different to»؟ پیکره مشخص می‌کند کدامیک از این دو ترکیب بیشتر متعارف است و هر یک در چه

مواردی اعم از گفتاری یا نوشتاری، متن رسمی یا عادی و یا متن تخصصی یا عمومی، بیشتر بکار می‌روند. برخی از جنبه‌ها مانند تعیین بسامد یک واژه در زبان، تنها توسط پیکره قابل دسترسی است. آوردن مثال‌های واقعی برای کاربردهای مختلف هر واژه تنها بر اساس پیکره انجام می‌شود و بدون دسترسی به پیکره گزینش بهترین و متداول‌ترین مثال‌ها برای موارد استعمال هر واژه ممکن نیست. از دیگر کمک‌هایی که پیکره به واژه‌نامه‌ها می‌کند، ضبط سریع واژه‌هایی است که وارد زبان می‌شوند. با توجه به رشد دانش و سرعت ارتباطات، زبانی مانند زبان انگلیسی روزانه پذیرای چندین واژهٔ تازه است. پیکرهٔ روزآمد به واژه‌نامه کمک می‌کند که بدقت و بسرعت بتواند این واژه‌ها را در خود جای دهد و در بسیاری موارد، واژه‌هایی را که کمتر استعمال می‌شوند، کنار بگذارد.

کوئیلد

واژه‌نامهٔ انگلیسی به انگلیسی کوئیلد (Cobuild) که مخفف بانک اطلاعات بین‌المللی زبان کالینز و دانشگاه بیرمنگهام (Collins Birmingham University International) (Language Database) است، واژه‌نامه‌ای مبتنی بر پیکره بانک زبان انگلیسی است. یکی از برتری‌های این واژه‌نامه استفاده از جملهٔ کامل برای معنا کردن هر واژه است. حسن این روش آن است که در فرایند معنا کردن واژه، نحوهٔ کاربرد آن نیز به‌طور ضمنی نشان داده می‌شود. به این مثال توجه کنید: در بیان معنای فعل «wag» معنایی که توسط واژه‌نامهٔ آکسفورد

کمک مؤثری در یاد گرفتن دقیق معنای واژه و کاربرد آن داشته باشد.

امتیاز مهم دیگر کوبیلد این است که مانند همه واژه‌نامه‌های نوین بخوبی از مثال‌های متنوع برای توضیح نوع کاربرد واژه استفاده می‌کند، ولی امتیاز آن این است که این مثال‌ها در کوبیلد، مثال‌های واقعی هستند و نه ابداعات ذوقی نویسندگان واژه‌نامه. برای روشن‌تر شدن تفاوت بین این دو روش توجه شما را به یک نمونه جلب می‌کنیم. برای انتخاب مثالی کاربردی برای واژه «play» کوبیلد ابتدا به پیکره مراجعه می‌کند و متوجه می‌شود اغلب موارد استعمال در دو مورد زیر است:

«play an important role in something» and «play an active part in something»
 «نقش مهمی را در چیزی بازی کردن» و «سهام جدی در چیزی ارائه کردن»

بر این اساس کوبیلد تلاش می‌کند بهترین مثال‌های واقعی را ارائه دهد. ولی اگر انتخاب مثال، به ذوق فرهنگ‌نویسان واگذار شود، ممکن است مثال‌های صحیح ولی غیر طبیعی و با کاربرد کمتر را ذکر کنند.

از ویژگی‌های منحصربه‌فرد این فرهنگ، نمایش بسامد واژه‌ها در زبان است. کنار هر واژه با نمایش دایره‌های کوچک توخالی یا پر، مشخص می‌کند که این واژه چقدر در زبان مورد استفاده است. در ویرایش سوم از پنج دایره و در ویرایش چهارم از سه دایره استفاده شده است. برای مثال وقتی کنار واژه «Perhaps» تمام دایره‌ها روشن است، می‌توان نتیجه گرفت

وردپاور و واژه‌نامه کوبیلد آورده شده است، به شرح زیر است:

- **wag** = to shake up and down or move from side to side [*Oxford Wordpower*]

- بالا و پایین جنباندن یا از سویی به سوی دیگر حرکت دادن (آکسفورد وردپاور)

- When a dog **wags** its tail, it repeatedly waves its tail from side to side. [*Cobuild*]

- هنگامی که یک سگ دم خود را «تکان می‌دهد» او به صورت مکرر آن را از طرفی به طرف دیگر می‌جنباند. (کوبیلد) در روش نخست، معنا با یک عبارت بیان شده است و قدری ابهام دارد، زیرا مشخص نیست که این واژه، تکان دادن چه چیزی است و در چه مواردی بکار می‌رود. اما در روش دوم که روش کوبیلد است، معنا در یک جمله کامل بیان شده است. در بیان معنای واژه «Periphery» نیز این مقایسه را انجام می‌دهیم:

- Periphery = the outer edge of a particular area [*Oxford Advanced*]

- لبه بیرونی یک ناحیه خاص (آکسفورد ادوانسد)
- If something is on the Periphery of an area, place, or thing, it is on the edge of it [*Cobuild*]

- اگر چیزی در «پیرامون» یک ناحیه، مکان یا چیز باشد، آن چیز روی لبه آن قرار گرفته است. (کوبیلد)
- البته نمی‌توان بصورت کلی ادعا کرد که این روش در تمام موارد مفیدتر است، ولی در بسیاری از موارد می‌تواند به کاربر

پیکره روزآمد به واژه‌نامه کمک می‌کند که بدقت و بسرعت بتواند این واژه‌ها را در خود جای دهد و در بسیاری موارد، واژه‌های نو را که کمتر استعمال می‌شوند، کنار بگذارد

The new 2nd edition of the Collins COBUILD Business Vocabulary in Practice equips learners with the language they need for the world of business in the 21st century.

4. Collins Cobuild — PHRASAL VERBS WORKBOOK [Second edition]

The new second edition of the Collins COBUILD Phrasal Verbs Workbook is the perfect companion to the Collins COBUILD Dictionary of Phrasal Verbs – thorough practice of key verbs in a clear, user-friendly format.

5. Collins Cobuild — IDIOMS WORKBOOK [Second edition]

The new second edition of the Collins COBUILD Idioms Workbook is the perfect companion to the Collins COBUILD Dictionary of Idioms – clarifying key idioms with thorough practice.

6. Collins Cobuild — DICTIONARY OF IDIOMS [Second edition]

This new second edition of the Collins COBUILD Dictionary of Idioms offers in-depth treatment of the most important idioms in current British and American English.

پانوشته‌ها:

1. David Crystal, *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, Blackwell, 3rd Edition, 1991.
2. John Sinclair, *Corpus, Concordance, Collocation*, OUP, 1991.
3. <http://www.collins.co.uk/books.aspx?group=153>
4. <http://www.collins.co.uk/Corpus/CorpusSearch.aspx>
5. <http://www.natcorp.ox.ac.uk>

که این واژه بسیار پرکاربرد است و برای یک دانشجو ضروری است که معنای آن را به طور کامل بیاموزد، ولی در مقابل واژه «Liberalism» فقط یک دایره سیاه است یعنی که این واژه کمتر استعمال می‌شود. در ابتدای کویبیلد فهرست حدود هفتصد واژه که پر استعمال هستند و تمام دایره‌های مقابل آنان سیاه است، آورده شده که هر زبان‌آموزی باید آموختن آن‌ها را در اولویت قرار دهد.

هم‌چنین کنار هر واژه نقش دقیق صرفی آن آورده شده است. در این مورد: ۱. نوع واژه، ۲. قواعد استثنایی و ۳. نوع ساختاری که واژه اغلب در آن ساختار بکار می‌رود، با علائم اختصاری نمایش داده شده است.

انتشارات کالینز محصولات متنوعی را ارائه می‌کند که جالب‌ترین آن ویرایش پنجم واژه‌نامه کویبیلد است که وعده انتشار آن برای ابتدای فوریه سال ۲۰۰۶ داده شده است. در پایان، فهرست مهم‌ترین منابع منتشر شده توسط این انتشارات که با توجه به استفاده از پیکره غنی زبان انگلیسی، بسیار سودمند هستند، تقدیم می‌شود:

1. Collins Cobuild — ADVANCED LEARNER'S ENGLISH DICTIONARY [Fifth edition]

The new fifth edition of the Collins COBUILD Advanced Learner's English Dictionary offers up-to-date coverage of today's English in a clear, attractive format.

2. Collins Cobuild — ENGLISH GRAMMAR [Second edition]

This new edition of the Collins COBUILD English Grammar provides teachers and advanced learners with a detailed and thorough analysis of modern English grammar. Based on the evidence of the Bank of English corpus, part of the 2.5 billion-word Collins Word Web, it is an invaluable guide to the language as it is written and spoken today.

3. Collins Cobuild — BUSINESS VOCABULARY IN PRACTICE [Second edition]